

PROFESSOR IN EIGEN ZAAK. CHRIS VERAART OVER LIEFDE, SEKS EN RECHT

Lukas van den Berge (UU) & Johan Valk (VU)

Het bijbelboek Genesis vertelt onder andere over de ballingschap van Jozef, die door zijn broers als slaaf werd verkocht en vervolgens in Egypte belandde. Aldaar deed hij dienst in het huis van Potifar, een vooraanstaand man, die Jozef al snel zijn gehele huishouden toevertrouwde. De vrouw van Potifar liet echter haar oog op de knappe Jozef vallen. Toen Jozef haar verleidingspogingen afwees, draaide zij de zaak om en beschuldigde zij hem van aanranding. Jozefs meester twijfelde geen moment aan de woorden van zijn echtgenote; hij liet Jozef meteen oppakken en in de gevangenis zetten, waar alleen God hem bijstond.¹

In het boek *Valse Zeden*, dat oorspronkelijk verscheen in 1997,² vormt deze vertelling over Jozef en de vrouw van Potifar voor voormalig advocaat Chris Veraart de opmaat voor een uiteenzetting over de wijze waarop in ons huidige recht met zedenzaken wordt omgegaan. Volgens Veraart, die in 2009 zijn veertigjarig jubileum als advocaat vierde, typeert het verhaal over Jozef nog steeds de weerloosheid die het deel kan zijn van iemand die valselijk van een zedenmisdrijf wordt beschuldigd. Wie zich tegen een dergelijke valse beschuldiging verweert, is volgens Veraart namelijk vaak bij voorbaat kansloos. Hoewel het veronderstelde misdrijf zich meestal onttrekt aan de waarneming van derden, zou vaak vrij gemakkelijk geloof worden gehecht aan verklaringen van het vermeende slachtoffer. De beschuldigde komt dan alleen te staan.

Kort geleden verscheen van *Valse Zeden* alweer de vierde druk, die wordt ingeleid door Kees Schuyt.³ Zoals deze in zijn voorwoord terecht stelt, is er sinds de oorspronkelijke uitgave van het boek in 1997 het nodige veranderd. Zo werd in 1999 de Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken opgericht. Doel van dit samenwerkingsverband van rechers, psychologen en hulpverleners was de ontwikkeling van methoden tot scherper onderzoek van dubieuze aangiften. Daarnaast verscheen in 2004 het rapport 'Omstreden herinneringen', waarin de Gezondheidsraad zeer kritisch was over de historische betrouwbaarheid van op zichzelf soms authentiek beleefde (vaak in gesprek met therapeuten 'hervonden') herinneringen.⁴

Ondanks deze ontwikkelingen stelt Veraart in zijn nawoord dat zijn *cri du coeur* uit 1997 actueler is dan ooit. De hedendaagse hysterische aandacht voor alles wat riekt naar seksueel misbruik is volgens hem kenmerkend voor de zedenangst die onze maatschappij zou doortrekken. Op deze zedenangst wordt volgens Veraart door politici handig ingespeeld. Zo signaleert hij dat velen aan de rechten van pedofielen haast geen waarde meer hechten. Op die manier dreigt volgens hem een nieuw strafrechtelijk discours van louter 'crime control', waarbij slachtofferschap haast tot een cultus wordt verheven. Geprikkeld door Veraarts harde kritiek ondervroeg de redactie van *Ars Aequi* hem over de sociale advocatuur, juridisering, de dubbelzinnigheid van de seksuele moraal en de koers van het huidige strafrecht.

'De hedendaagse hysterische aandacht voor alles wat riekt naar seksueel misbruik is kenmerkend voor de zedenangst die onze maatschappij doortrekt'

In uw loopbaan heeft u zich vooral beziggehouden met de sociale advocatuur. Kunt u toelichten hoe uw interesse hiervoor is ontstaan?

'Na mijn studie in Leiden kwam ik als advocaat-stagiair terecht bij Hogerzeil & Nysingh, in Zwolle. Ik voelde een grote weerzin tegen de postcorporale cultuur op de kantoren in het westen, vandaar. In een tijd waarin de advocatuur nog voornamelijk werd beoefend door sigarenrokkende en sherrydrinkende eenpitters, was Hogerzeil & Nysingh het grootste kantoor in het oosten des lands; de advocaten zaten er achter hoge eikenhouten bureaus. Eigenlijk raakte ik er van de regen in de drup. Zoals ik het beleefde was bij Hogerzeil maar één ding belangrijk: geld. Van begeleiding was nauwelijks sprake; ik moest vrijwel alles alleen uitzoeken. Gelukkig maar, want op die

1 Genesis 39.

2 C.J.W. Veraart, *Valse zeden. Valse aangiften in zedenzaken*, Amsterdam: Balans 1997.

3 C.J.W. Veraart, *Valse Zeden. Voor de schuur, in de schuur, na de schuur*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2012.

4 *Omstreden herinneringen*, Den Haag: Gezondheidsraad 2004.

Chris Veraart
Foto © Ralph Veraart

5 De laatste tijd wordt aan *mediation* in strafzaken veel aandacht besteed. Aanleiding is onder andere een proef van de rechtbank Amsterdam, waarbij daders en slachtoffers, meestal voorafgaand aan de zitting, met een professionele bemiddelaar spraken. De ervaringen met de proef waren overwegend positief. Zie S. Verberk, *Mediation naast strafrecht in het arrondissement Amsterdam. Een beschrijving van het proces en een verkenning van de effecten*, Amsterdam: Rechtbank Amsterdam 2011; J. Diex en S. Hogenhuis, 'Rechtbank Amsterdam draait proef met *mediation* in strafzaken', *Tijdschrift voor Herstelrecht* 2012-1, p. 46-56. Zie ook I. Weijers (red.), *Slachtoffer-dadergesprekken in de schaduw van het strafproces*, Den Haag: Boom Lemma 2012.

manier leert men het snelst. Na verloop van tijd dacht ik dat ik het wel aardig deed, totdat ik na een jaar bij mijn patroon werd geroepen. Eerlijk gezegd dacht ik dat hij me wilde vragen als compagnon, maar in plaats daarvan werd mij verteld dat men mij voor de advocatuur veel te zachtaardig vond. En mijn leermeesters hadden gelijk: voor de commerciële advocatuur ben ik niet geschikt. Voor dat inzicht ben ik hun tot op de dag van vandaag erkentelijk. Maar toen het mij voor het eerst werd verteld, kwam het hard aan. Op advies van mensen uit mijn omgeving heb ik toch doorgezet. Uiteindelijk heb ik mij met een collega in Alkmaar gevestigd. Zodra het enigszins kon, zijn we op de sociale toer gegaan. En dat heb ik mijn leven lang vol gehouden.'

In het bijzonder specialiseerde u zich in zedenzaken. Vanwaar deze belangstelling?

'Later is mij duidelijk geworden dat ik vooral geboeid word door menselijk gedrag. Echtscheidingen, bijvoorbeeld, ontwaarden vaak in harde gevechten

om kinderen, huizen en meubilair. Het is dan aan de advocaat de cliënt bij te staan bij het vinden van een uitweg. Dat vereist veel meer dan alleen een strikt juridische manier van kijken. Soms is verzoening het beste; een cliënt kan dan veel meer gebaat zijn bij *mediation* dan bij traditionele rechtspraak. En zo is het ook vaak in zedenzaken.⁵ Een puur juridische aanpak van het probleem kan daarbij onnoemelijk veel kapot maken, terwijl andere manieren om tot een oplossing te komen soms onbeproefd blijven. Let wel: ik heb het daarbij niet over ernstige misdrijven als verkrachting, incest, seksueel misbruik en kinderporno. Dat soort zaken moet strafrechtelijk worden bestreden, daar is geen misverstand over mogelijk. Ik heb het eerder over verzonden zedenzaken en kwesties die ik aanduid als "mislukte vrijages". In het laatste geval wordt op zichzelf vrijwillige seks achteraf als misbruik bestempeld. Vaak gaat het dan om interpretatie- en communicatieproblemen, die nu eenmaal onderdeel uitmaken van elke menselijke interactie; seks vormt in dat opzicht geen uitzondering. Toen bij mij in 1981 de diagnose multiple sclerose werd gesteld en ik mij dientengevolge enigszins moest beperken, besloot ik mij op dat soort zaken toe te leggen, omdat daar mijn hart lag.'

'Een puur juridische aanpak van het probleem kan onnoemelijk veel kapot maken, terwijl andere manieren om tot een oplossing te komen soms onbeproefd blijven'

In uw boek signaleert u in de huidige maatschappij op het gebied van seksualiteit een dubbelzinnige moraal. Wat bedoelt u hier precies mee?

'In de jaren zeventig waren er haast geen zedenzaken. Vrije seks, partnerruil, gevoelens voor adolescenten of zelfs kinderen: alles moest kunnen. Wie beweerde slachtoffer te zijn van een seksueel misdrijf, werd soms niet serieus genomen. Dat was het ene uiterste. Daarna volgde begin jaren tachtig een plotselinge omslag. De zedenzaken kwamen als kwelwater omhoog: van bijna niets naar ongeveer een kwart van onze strafrechtpraktijk. Hoe valt dat te verklaren? Dat is een fascinerende vraag. In ieder geval denk ik dat seksualiteit in onze publieke ruimte dominerender aanwezig is dan voorheen. Vanaf de vroege jaren tachtig geldt dat seks ook nadrukkelijk commercieel wordt geëxploiteerd. Reclames en reusachtige billboards laten vaak weinig over aan de fantasie en de meest ranzige porno is zo goed als gemeengoed geworden. Daarbij belijden wij een ongekende openheid, maar in werkelijkheid zijn wij, denk ik, puriteinser dan ooit. Juist doordat wij onze seksualiteit niet meer alleen in de veiligheid van de privésfeer beleven, zijn we er bang voor geworden. Dat is, kort gezegd, wat ik beschouw als de dubbelzinnigheid van de seksuele moraal. Vroeger werd over seks alleen omfloerst gesproken. Dat is nu wel anders! Lees de betreffende tenlasteleggingen er maar op na: evenals de openbare aanklacht tegen Bill Clinton inzake Monica Lewinsky

getuigen die vaak van een minutieuze aandacht voor elk erotisch detail. Vanuit juridisch oogpunt is die precisie natuurlijk begrijpelijk, maar anderzijds neemt de gedetailleerde openheid wat mij betreft soms hysterische vormen aan. We proberen onze angst te overstemmen, maar ten diepste zijn wij bang voor wat in onszelf aanwezig is. Die angst projecteren wij dan op anderen.'

'Juist doordat wij onze seksualiteit niet meer alleen in de veiligheid van de privésfeer beleven, zijn we er bang voor geworden. Dat is wat ik beschouw als de dubbelzinnigheid van de seksuele moraal'

Valt het toegenomen aantal zedenzaken niet gewoon op te vatten als een terechte correctie op de uit de hand gelopen moraal uit de jaren zeventig? Als een reactie op de mislukking van het grote culturele experiment?

'Deels is dat misschien zo, maar er is meer dan dat. De toename van het aantal zedenzaken valt mijns inziens namelijk bovendien te verklaren uit wat Schuyt aanduidde als de juridisering van de maatschappij, waarbij conflicten in sociale relaties worden getransformeerd tot juridische problemen.⁶ En omtrent liefde en seks ontstaan er nu eenmaal vaak conflicten: lees de wereldliteratuur er maar op na, te beginnen bij de Griekse mythologie. Het leven draait om drie dingen: liefde, seks en geborgenheid. Eigenlijk pas daarna om geld. Ik hoorde ooit een verhaal over iemand die in een gigantische bibliotheek de bibliothecaris vroeg om een boek over de liefde. De bibliothecaris wees om zich heen, omringd door vele tienduizenden, misschien wel honderdduizenden boeken, alle wanden vol. "Waar denkt u dat *al* deze boeken over gaan", vroeg hij retorisch. Daarmee wil ik maar zeggen: de liefde geeft veel stof tot nadenken. Wanneer alle problemen die zij oproept worden gejuridiseerd, is het einde zoek. Toch is dit sinds begin jaren tachtig in steeds toenemende mate het geval.'

'Het leven draait om drie dingen: liefde, seks en geborgenheid. Eigenlijk pas daarna om geld'

Hoe zou dergelijke juridisering kunnen worden voorkomen?

'Laat ik een voorbeeld geven uit eigen praktijk. Een vijftienjarig meisje beschuldigt een zestienjarige jongen ervan dat zij op de wc op school acht keer door hem is verkracht. De jongen wordt van school gestuurd en door het hele dorp uitgejouwd. Na verloop van tijd blijkt dat het meisje alles verzonnen heeft. Ze was verliefd op die jongen en hij beantwoordde haar liefde niet; misschien zag hij haar niet eens

staan. Het lijkt er dan op dat de valse beschuldiging voortkomt uit de zielenpijn die door afwijzing wordt veroorzaakt, of simpelweg uit wraak. Stel nou dat de ouders en het schoolbestuur niet meteen in morele paniek waren geraakt en niet meteen zouden hebben gekozen voor een al te formeel-juridische afwikkeling van de klacht. In dat geval zou het wellicht mogelijk zijn geweest met beide partijen eerst eens uitgebreid te spreken. Misschien zou het dan mogelijk geweest zijn de zaak met een sissert te laten aflopen, met veel minder schade voor alle betrokkenen.'

'Over wat er voorviel vóór de schuur en ná de schuur valt met zekerheid iets te zeggen, maar over wat in de schuur gebeurde tast men in het duister'

Ligt in zo'n geval het gevaar van een doofpotbeleid niet op de loer? Zoals u ook zelf in uw boek beschrijft, werden zedenaangiften nog niet zo lang geleden zelden serieus genomen. Nu volgt er tenminste een serieus onderzoek.

'Dat is waar. Het andere uiterste, waarbij naar slachtoffers niet serieus wordt geluisterd en zedelinquenten daarom soms vrijuit gaan, is ook niet goed.⁷ Daarom is het ook zo belangrijk een duidelijk onderscheid te maken tussen verschillende soorten zedenzaken.⁸ Ik heb mij daar in mijn loopbaan intensief mee beziggehouden; zo langzamerhand ontdekte ik allerlei steeds terugkerende patronen. Neem Robert M.: dat is duidelijk foute boel. Zeer foute boel zelfs, daar hoeft helemaal niet moeilijk over te worden gedaan. Maar dan zijn er ook zaken die misschien op een valse beschuldiging berusten. Het is zeer moeilijk zulks aan te tonen. Maar wanneer het onheuse karakter van een beschuldiging eenmaal boven tafel komt, volgt in het beste geval – maar lang niet altijd – volledige rehabilitatie.⁹ Dan de categorie van de mislukte vrijage: die is veel ingewikkelder. Er is dan wel wat gebeurd, maar wat precies? Vaak zijn er allerlei getuigenissen van derden over wat er aan de seks voorafging en wat erop volgde, maar bij de daad zelf is op de partijen na niemand aanwezig geweest. Met andere woorden: over wat er voorviel vóór de schuur en ná de schuur valt met zekerheid iets te zeggen, maar over wat in de schuur gebeurde tast men in het duister. Het is dan belangrijk de gang van zaken zo zorgvuldig mogelijk te reconstrueren aan de hand van wat wel bekend is, zodat er desondanks toch iets zinnigs over kan worden gezegd. Wanneer getuigen bijvoorbeeld verklaren dat de partijen vrijend en zoenend de schuur in gingen en er liefkozend weer uitkwamen, lijkt een gewelddadig misdrijf erg onwaarschijnlijk. Eerder zou ik dan denken aan een mislukte vrijage, of mogelijk aan wat ik wel aanduid als een vrijage met een smet. Met dat laatste bedoel ik een liefdesontmoeting waarbij wel iets serieus is misgegaan, maar die nu ook weer niet kan worden gekarakteriseerd als een brute verkrachting.¹⁰

6 Zie o.a. C.J.M. Schuyt, 'Bronnen van juridisering en hun confluente', *NJB* 1997, p. 925-930.

7 Vgl. S. van der Aa en P. Okur, 'Slachtoffer of aangever seksueel misbruik: Nomen est omen?', *DD* 2011, p. 63.

8 Vgl. Veraart 2012, p. 7-21.

9 Vgl. Veraart 2012, p. 12-13; zie ook Y. Buruma, 'Ongemakkelijke lessen van Lucia', *DD* 2010, p. 42.

10 Vgl. Veraart 2012, p. 18-20.

In uw boek beschrijft u dat op uw indeling van zedenzaken in verschillende categorieën door rechters vaak sceptisch werd gereageerd. Hoe ging u daarmee om?

'Het belang van die indeling kan ik niet genoeg benadrukken. Ik begon er stevast mijn pleidooien mee. Soms vond ik bij de rechter een gewillig oor, maar vaak ook niet. Dan zei men: "Meneer Veraart, u speelt professor in eigen zaak. Laat u een dergelijke uiteenzetting liever over aan echte geleerden." Ik heb mij door dergelijke terechtwijzingen soms enigszins verongelijkt gevoeld. Ik was dan wel geen geleerde, maar ik beschikte inmiddels over veel ervaringskennis. En wetenschappelijk onderzoek op dit terrein was er nog nauwelijks, dus hoe moest ik mij op de kennis van anderen beroepen? Meer in het algemeen waarschuwde ook toen al de Leidse hoogleraar W.A. Wagenaar krachtig voor de onbetrouwbaarheid van het geheugen bij het vergaren van bewijs in strafzaken;¹¹ in grotere zaken riep ik vaak zijn hulp in. Maar specifiek over wat er vaak misging in zedenzaken was er nog vrijwel niets. Als noodkreet schreef ik toen *Valse Zeden*; los daarvan verscheen ongeveer tegelijkertijd een kritisch rapport van de rechtspsycholoog Peter van Koppen over in therapie hervonden herinneringen aan seksueel misbruik.¹² Inmiddels is ook door de Maastrichtse rechtspsychologen Crombag en Merckelbach naar valse aangiften in zedenzaken enig onderzoek gedaan.¹³ Ik hoop dat mijn boek een bescheiden bijdrage levert aan blijvende wetenschappelijke belangstelling voor dit onderwerp.'

11 Hoe het geheugen achteraf de historische werkelijkheid kan vervormen, wordt door Wagenaar fraai geïllustreerd aan de hand van zijn eigen geheugen in de klassieke studie 'My memory. A case study of autobiographical memories over six years', *Cognitive Psychology* 1986, p. 225-252. Een pionier op dit gebied is verder E.F. Loftus. Samen met haar man G.R. Loftus publiceerde zij in 1976 de baanbrekende studie *Memory. The processing of information*, waarin vergelijkbare thema's aan de orde worden gesteld.

12 P.J. van Koppen, *Hervonden misdrijven: over aangiften van seksueel misbruik na therapie*, Leiden: NCSR 1997. Zie ook P.J. van Koppen en H.L.G.J. Merckelbach, 'De waarheid in therapie en in rechte: over pseudo-herinneringen aan seksueel misbruik', *NJB* 1998, p. 899-904.

13 Zie, o.a., H.F.M. Crombag en H.L.G.J. Merckelbach, *Hervonden herinneringen en andere misverstanden*, Amsterdam: Contact 1996. In 2007 is onder supervisie van Merckelbach bovendien een promotie-onderzoek van start gegaan; zie o.a. L. Raymaekers e.a., 'Underestimation of prior remembering and susceptibility to false memories: two sides of the same coin?', *Consciousness and Cognition* 2011, p. 1144-1153 voor enkele voorlopige resultaten.

'Soms vond ik bij de rechter een gewillig oor, maar vaak ook niet. Dan zei men: "Meneer Veraart, u speelt professor in eigen zaak. Laat u een dergelijke uiteenzetting liever over aan echte geleerden."'

Voor waarheidsvinding in het recht in het algemeen en in het strafrecht in het bijzonder is de laatste jaren meer aandacht ontstaan. Hoe waardeert u deze ontwikkeling? Welke knelpunten ziet u nog?

'Inderdaad is de laatste tijd het een en ander verbeterd. Zo verricht de Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken veel goed werk. Rechercheurs zijn veel beter geschoold. Daarnaast worden de rechten van de verdachte tijdens het politieverhoor nu beter beschermd. Inmiddels is een begin gemaakt met serieuze rechtsbijstand tijdens het politieverhoor, al vind ik dat het betreffende wetsvoorstel nog lang niet ver genoeg gaat [zie kader "Rechtsbijstand voor beklagden tijdens politieverhoor"]. In ieder geval moeten alle verhoren in zedenzaken nu ten minste auditief worden vastgelegd; dat beschermt de verdachte in enige mate tegen allerlei onoorbare verhoormethoden. Ook het inzicht in het vaak sterk gekleurde en persoonlijke karakter van veel herinneringen van vermeende slachtoffers is sterk toegenomen. Wel wordt naar mijn mening vaak nog te veel waarde gehecht aan de verklaringen van hulpverleners. Psychologen

Rechtsbijstand voor beklagden tijdens politieverhoor

In de EU is een route ter versterking van de procedurele rechten van verdachten en beklagden in strafprocedures uitgezet. Onderdeel van die route is de Richtlijn betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures, die zich thans nog in conceptstadium bevindt (COM(2011), 326). Het voorstel van de Europese Commissie geeft de verdachte het recht op toegang tot een advocaat voordat zijn verhoor plaatsvindt (art. 3 lid 1 sub a). De advocaat heeft het recht om bij alle verhoren aanwezig te zijn (art. 4 lid 2). Niet zeker is of het voorstel van de Commissie het houdt; wellicht wordt dit vrij absolute recht uiteindelijk ingeperkt. Onwaarschijnlijk lijkt echter dat de richtlijn uiteindelijk zover opschuift als het Nederlandse conceptwetsvoorstel rechtsbijstand en politieverhoor, dat naar aanleiding van de Salduz-jurisprudentie van het EHRM en in afwachting van de richtlijn voorlopig in de ijskast is gezet. Dit wetsvoorstel beperkt het recht van de verdachte op toegang tot een advocaat veel verder dan het Brusselse voorstel. Zie T. Spronken, 'The Dutch Exception', *NJB* 2012, p. 2094.

en andere therapeuten zijn ervoor opgeleid zich in andermans subjectieve werkelijkheid te verdiepen. De historische juistheid van de belevingen van hun patiënten is voor hen niet *per se* van belang. Op initiatief van de politie laten veel therapeuten zich er toch toe verleiden een verklaring af te leggen over het waarheidsgehalte van een zedenaangifte. Ik vind dat ten principale onjuist. Ten eerste omdat een therapeut – terecht – in eerste instantie solidair zal zijn met zijn patiënt. En ten tweede omdat hij in mijn ogen vaak helemaal niet geëquipeerd zal zijn tot een betrouwbare uitspraak op dit punt.'

'Het inzicht in het vaak sterk gekleurde en persoonlijke karakter van veel herinneringen van vermeende slachtoffers is sterk toegenomen. Wel wordt vaak nog te veel waarde gehecht aan de verklaringen van hulpverleners'

Interessant voor juristen die vooral bekend zijn met de theorie van het recht is verder uw uiteenzetting over de verhouding die in de strafrechtspraak bestaat tussen de papieren en de echte werkelijkheid. Kunt u dit toelichten? 'Het probleem begint al bij het primaat van de aangifte. Stel dat iemand ergens van beschuldigd wordt; het zou kunnen dat hij dan naar de politie wil om zijn verhaal te doen. Als er dan nog geen aangifte ligt, stuurt de politie hem meteen weer naar huis. Wanneer er dan eenmaal een aangifte ligt, wordt die bekeken en worden getuigen gehoord. Meestal wordt pas vervolgens de verdachte opgetrommeld. Maar inmiddels ligt er dan vaak al een dik dossier en heeft de politie haar oordeel eigenlijk al gevormd. De verdachte begint dus al vanuit een enorme achterstandspositie. Als de zaak bij de rechter komt, kampt die laatste met hetzelfde probleem. Dat is wat ik de papieren rechter noem: nog voor hij de verdachte

heeft ontmoet, staat voor hem diens schuld op basis van het dossier alleen veelal reeds vast.¹⁴ Maar wat je in het dossier niet ziet, is wat er bewust of onbewust is weggelaten [zie kader "Processtukken"]. Er staat bijvoorbeeld niet in wat er in de auto werd besproken toen het meisje met twee rechercheurs naar de kindvriendelijke studio reed. De grootste valkuil voor de rechter is dus dat hij een dossier leest en het onmiddellijk gelooft. Rechter kunnen hier niet genoeg worden gewaarschuwd. Op de magistratelijkheid van het Openbaar Ministerie kunnen zij allang niet meer vertrouwen. Veel officieren van justitie zijn eendimensionale misdaadbestrijders geworden, die zonder enig voorbehoud de kant van het slachtoffer kiezen.¹⁵ De balans in het strafproces is daardoor zoek. De lange reeks gerechtelijke dwalingen van de laatste jaren hangt daar in mijn ogen rechtstreeks mee samen.'

'Veel officieren van justitie zijn eendimensionale misdaadbestrijders geworden, die zonder enig voorbehoud de kant van het slachtoffer kiezen. De balans in het strafproces is daardoor zoek'

Wat vindt u in het kader van die balans van de toekenning van spreekrecht aan slachtoffers? Is het niet terecht dat zij nu, onder bepaalde voorwaarden, een vaste plaats hebben gekregen in het strafproces?

'Natuurlijk zijn de belangen van het slachtoffer heel belangrijk. Maar de vraag is wat mij betreft, of het strafproces de beste plek is om deze belangen expliciet te behartigen. In ons moderne strafrecht staat de dader centraal, niet het slachtoffer. Strafrechtelijke vervolging is een taak van de overheid, die daarbij wordt vertegenwoordigd door het Openbaar Ministerie. De officier van justitie, die het algemeen belang behartigt, hoort daarbij neutraal te zijn. Na een veroordeling past het hem daarom niet om in luid gejuich uit te barsten, zoals de huidige staatssecretaris

Processtukken

Uiteraard heeft de verdachte wel enige mogelijkheid om invloed uit te oefenen op de samenstelling van het procesdossier. Zie art. 30 Sv: 'de verdachte heeft het recht om kennis te nemen van de processtukken.' In *Dev Sol* besliste de Hoge Raad dat tot de processtukken (naast de stukken in het dossier) behoren 'stukken die redelijkerwijs van belang kunnen zijn, hetzij in voor de verdachte belastende, hetzij in voor hem ontlastende zin'. Bovendien heeft de verdachte het recht – zij het (uiteraard) niet ongeclusuleerd – op kennisneming van documenten die niet tot de processtukken behoren voor zover die relevant zijn voor de beoordeling van de door de verdachte aangevochten betrouwbaarheid of rechtmatigheid van de verkrijging van enig bewijsmiddel (HR 7 mei 1996, *NJ* 1996, 687, m.nt. T.M. Schalken). Sinds 1 januari 2013 ligt dit door de Wet processtukken in strafzaken iets genuanceerder. Hoewel de wetgever naar eigen zeggen met deze wet de invloed van de verdachte op de samenstelling van het procesdossier beoogt te vergroten, lijkt de wet eerder het tegenovergestelde te bewerkstelligen. Zie P.T.C. van Kampen & D.P. Hein, 'Strijd om stukken: de Wet processtukken', *NJB* 2013-2, p. 72-78.

van Veiligheid en Justitie Fred Teeven [in een vorig leven officier van justitie, LvdB/JV] wel deed. Eerder dient hij een soort magistratelijke ingetogenheid in acht te nemen.'

'Natuurlijk zijn de belangen van het slachtoffer heel belangrijk. Maar de vraag is of het strafproces de beste plek is om deze belangen expliciet te behartigen'

'Tegenwoordig voert sentiment echter de boventoon. Door het spreekrecht van het slachtoffer wordt dit nog versterkt. Bovendien moeten rechtspraak en *mediation* scherp uit elkaar worden gehouden. Bij *mediation* wordt primair uitgegaan van een communicatieprobleem; het is dan essentieel dat alle betrokkenen uitgebreid aan het woord komen en goed naar elkaar luisteren. Maar wie bij rechtspraak een partij als slachtoffer erkent, merkt de verdachte hoe dan ook aan als dader. Dat is simplistisch. In veel zedenzaken ligt de werkelijkheid oneindig veel complexer.'

¹⁴ Veraart 2012, p. 79 e.v.

¹⁵ Interessant is dat de Aanwijzing opsporing en vervolging inzake seksueel misbruik sinds 2011 spreekt van 'aangever' in plaats van 'slachtoffer', maar in de literatuur ervoor is gepleit dit terug te draaien. Van der Aa en Okur menen bijvoorbeeld dat 'de praesumptio innocentiae mutatis mutandis ook [zou] moeten gelden voor slachtoffers: zij zijn slachtoffer totdat het tegendeel is bewezen', Van der Aa en Okur 2011.